

EXODUS ROLNÍKŮ Z JZD

Ve vesnici T. se družstevníci po Zápotockého projevu rychle dohodli na návratu k přežitému hospodářství. Předseda JZD sedl na motorku, dojel na ONV, hodil referentovi razítka a papíry s oznámením: Šel jsem od toho. Sedláci si rozebrali svůj majetek, bez ohledu na předpisy a na jakých 20 %. Po čtyřech letech je všechno soudím. Stojí před mnou vesničané a kroutí hlavou. Při vstupu předal do JZD deset krav. Jenže zaátky jsou vždycky třikrát a 40 % ve kterého skotu družstevníci ještě nepřefilovali. V roce 1953 dostal zpátky pouze šest krav. A zatímco dává ztrátu za vinu JZD, te nechtěl zaplacení 20 % což tedy dvou krav. Tyto socialistické podmínky odmítá: Šak pak to? Já jsem jim dal deset krav, a dostal jsem zpátky jen šest krav. A teď oni ode mne chtějí ještě dvě. To bych moc rád věděl, proč bych jim měl něco dlužit. Oni dluží mně. Tohle byla typická reakce v řadách družstevních renegátů.

(UL, O.: *Malá doznání okresního soudce*. 68 Publishers, Toronto 1974, s. 209-211.)

» *Nezkrácená verze ukázky textu*

MOŽNÉ OTÁZKY:

Proč rolníci vystupovali ze socialistických družstev?

Jaké nástroje používala komunistická strana, aby přiměla rolníky k návratu do družstva?

Popište vlastními slovy příběh vesničana, který družstvu předal 10 krav.

Co soudcovy vzpomínky vypovídají o právní kultuře socialismu, jaké pojetí práva odrážejí?

PROBLEMATIKA ODCHODU ROLNÍKŮ Z JZD

V srpnu 1953 p i otev ení Klí ovské p ehrady u Kladna prezident Antonín Zápotocký ve svém projevu ost e kritizoval nedostatky v zem d lství a prohlásil, že nikomu nebude bránit v odchodu z JZD. V tomto ase do-lo k rozpadu n kolika stovek JZD a na 100 tisíc len vystoupilo z družstev. Na odliv len z JZD a nep íznivou situaci v zem d lské výrob reagovaly ÚV KS a vláda adou opat ení, z nichž n která se týkala i soukromých rolník . Byly sníženy dodávkové normy, zvý-eny výkupní ceny zem d lských produkt , zlevn ny výrobní pot eby pro zem d lství a sníženy úhrady za práce STS. Družstva mohla získat výhodn ji úv ry na investici výstavbu a n kdy i dotace na zvý-ení odm n za pracovní jednotky. V polovin roku 1953 byla potichu pozastavena Akce K (škulaciõ) s od vodn ním, že špro nedostate né politické zaji-t ní a nesprávné provád ní nesplnila sv j ú elõ. Byly zru-eny diskrimina ní školacké seznamyõ a soudy mohly nadále odsuzovat k propadnutí majetku a zákazu pobytu jen p i postihu sabotáfních in a zám rného -k dcovství. Nová kampa proti školak mõ v-ak zapo ala jifl v pr b hu roku 1955 a s ní odstartovala i druhá etapa kolektivizace. V jejím pr b hu se do roku 1960 výrazn ji roz-í ila lenská základna JZD, nikoliv jifl v-ak p dní fond, protože do JZD vstupovali ve zna ném po tu men-í rolníci a rodinní p íslu-níci pracovník z nezem d lských odv tví, paraleln docházelo k velkému odlivu rolník do pr myslu, kde byly vy-í mzdy.

(Zdroj: PR CHA, V. a kol.: *Hospodá ské a sociální d jiny eskoslovenska 1918õ1992, 2.díl, období 1945õ1992*. Dopln k , Brno, 2009.)

UL , O.: *Malá doznání okresního soudce*, 68 Publishers, Toronto 1974.

OTTO UL (1930)

Po átkem 50. let promoval na právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a začal se mezi soudní ekatele. Vzhledem k svému t ědnímu p řvodu byl nucen narukovat k Pomocným technickým prapor ěm (PTP), kde strávil více neřl dva a p ěl roku. Po návratu do civilu se po krátkém p sobení v Plzni stal okresním soudcem v západo eském m ste ku St řbro. V roce 1959 odeřel do emigrace nejprve p es Západní Berlín do Frankfurtu a následující rok odcestoval do USA, kde na Kolumbijské univerzit ě v New Yorku vystudoval politologii. V 70. letech začal dlouhodobě univerzitní dovolen ě trávit cestováním po sv ět ě. Vlastní proflitky a poznatky nejen z exotických zemí zpracoval ve svých cestopisech (*Nářlov k v Indii a na Ceylon ě*, *Bez ředoku po Pacifiku*, *Bez ředoku po řín a okolí* aj.). V t ěina t ěchto publikací vyřla v nakladatelství 68 Publishers manřel Josefa Třkvoreckého a Zde ky Salivarové v Torontu.

MALÁ DOZNÁNÍ OKRESNÍHO SOUDCE

V knize *Malá doznání okresního soudce* autor shrnul své vzpomínky na krátké p sobení u Okresního soudu v Plzni a ve St řb e na konci 50. let. V první řásti jsou brilantn ě popsány role soudc ě, prokurátor ě i obřájc ě v komunistické justici padesátých let. V dalří řásti se autor zaobřrá vybranými kapitolami tehdeřřho trestního soudnictví a poslední partie knihy je v nována ob řanskému právu. Kniha vyřla poprv ě v angli ětin ě v univerzitním nakladatelství v Ohiu pod titulem *The Judge in a Communist State*. řeskou verzi napsal Otto Ul ě na popud spisovatele a nakladatele Josefa Třkvoreckého, jehořl zám řem bylo p edstavit totalitní řeflim nejen z perspektivy ob řt ě komunistické moci, ale řěl pohledem t ěch, kte ří moc vykonávali, by ě v p řípád ě O. Ul ě se jednalo jen o soudce okresního formátu.

EXODUS ROLNÍKŮ Z JZD

» Zpět

Exodus se udál v roce 1953 a trvalo to i roky, neříc strana rozhodla o metodě, kterou napravit selské palice. Místo standardního přesídlení a zastrahování měl úkol tentokrát zastat obanskoprávní postih: flaloby o náhradu škody o podobné částce předešlé bludné ovce k návratu do družstevní stáje. K 31. prosinci 1956 soudy obdržely záplavu těchto flalob. Státní podíl byl asi 250, navíc pak ještě se stovkou dodatečných případů. Na rozdíl od sporů ústředního likvidátora s bývalými osídlenci tyto takzvané vyútovací spory byly komplikovanější a politicky závažnější, jak také předvedl náhlý zájem okresního sekretariátu KS o nařízení.

Tam, kde úbytek selské základny družstvo přešlo, předseda zplnomocnil advokáta k zastupování. Advokátní poradny útovaly JZD jen 50% sazby nebo vykonávaly služby i zadarmo. V případech totálního rozpadu se takové družstvo považovalo za švablu a ONV mu ustanovil šopatrovníka. Nevědomá funkce opatrovníká přepadla v téžinou takzvaným ústředním instruktorům, tj. zaměstnancům zemědělského odboru ONV, kteří učili družstevní vedení adovat.

Bývalí členové se nyní hnali k spoluodpovědnosti za dluhy JZD. Družstva totiž dostávala do vínku od státní banky peníze, které jak dárci, tak strana obdarovaná pokládali de facto za dar. Podobná velkorysost státu měla sloužit jako lákadlo pro dosud váhající rolníky. Nyní byl pro družstevnické dezertéry chiméře daru konec. Navíc se pohladovalo placení pohledávek za osiva, hnojiva, jiné zásoby, práce STS atd.

Soudní stolice zasáhla značně neveselost. Obanský zákoník byl z roku 1950, tedy z doby kolektivizace, a nezahrnoval ustanovení užitelná aplikovatelná na tuto problematiku JZD. Speciální zákonné zdroje taky chyběly a takzvané vzorové stanovy JZD nebyl zákon, ale spíše politický manifest, rozvlácně popisující okolnosti družstevní existence. Na rozdíl od sovětských kolchozů v JZD člen neztrácel právo vlastnické, ale pouze dispozice k družstevnímu majetku.

Prvním kardinálním jablkem sváru. Prvním jablkem byla otázka rozsahu odpovědnosti jednotlivých členů za smluvní závazky družstva, jako byl například stotisícový dluh u banky. Obecná ustanovení obanského zákona se zdála být ku prospěchu jednotlivců, neboť JZD byla šocialistická osoba. Banka uzavřela s touto osobou a měla se hojit jen na její podstatě a nikoliv cestou individuálního členství. Ministerstvo financí a generální prokuratura odmítly tuto interpretaci, soudy se jí však držely. Argumentovali jsme, že je přece rozdíl mezi odpovědností jednotlivého člena a odpovědností družstva jako právnické osoby (například když vyhubila epidemie). K překvapení nám ministerstvo spravedlnosti tuto verzi nebralo.

Druhé jablko nezavinila nejasnost v zákoně, ale v jednotlivých družstevních hlavách. Nemohly se vyrovnat s podmínkou ve stanovách, že člen při výstupu z JZD dostane zpět svůj majetek minus 20% hodnoty, která zůstane v takzvaném nedělitelném fondu. V případě totálního rozpadu JZD opatrovníkem nevybíhal 20% v polích, kravách, slepicích, ale v korunách. Pochopitelnou neochotu přijmout nevyhnutelné snad z etelů vyjádřil tento případ: Ve vesnici T. se družstevníci po Zápotockého projevu rychle dohodli na návratu k přežijícím formám hospodaření. Předseda JZD sedl na motorku, dojel na ONV, hodil referentovi razítka a papíry s oznámením: Šel jsem od toho. Sedláci si rozebrali svůj majetek, bez ohledu na předpisy a na jakých 20%. Tyto roky poté je všechny soudím. Stojí přede mnou vesničani a kroutí hlavou. Při vstupu předal do JZD deset krav. Jenže zaátky jsou vředy a 40% veškerého skotu družstevní péči nepřevzalo. V roce 1953 dostal zpátky pouze šest krav. A zatímco dává ztrátu za vinu JZD, teprve na něm chtěl zaplacení 20% o tedy dvou krav. Tyto socialistické podmínky odmítá: Šel jsem jim dal deset krav, a

dostal jsem zpátky jen –est krav. A te oni ode mne cht jí je–t dv . To bych moc rád v d l, pro bych jim m l n co dluffit. Oni dluffí mn .õ Tohle byla typická reakce v adách družstevních renegát .

(UL , O.: *Malá doznání okresního soudce*. 68 Publishers, Toronto 1974, s. 2096211.)

» Zp t